

Eduskunnan hallintovaliokunta

Lausuntopyyntönne kokousta 18.11.2022 varten

Maahanmuuttoviraston lausunto hallituksen esityksestä HE 220/2022

Maahanmuuttovirasto kiittää mahdollisuudesta antaa lausuntonsa hallituksen esityksen johdosta.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettaviksi kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annettua lakia, henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annettua lakia sekä sosiaalihuoltolakia. Keskeisimmät muutokset liittyisivät siihen, että ihmiskaupan uhrin auttamisen liitännäisyys rikosprosessiin ja rikosprosessin eri vaiheissa tehtäviin ratkaisuihin heikkenee. Keskeiset muutokset koskisivat toipumisaikaa ja sen oikeusvaikutuksia, varsinaista tunnistamista ja auttamisjärjestelmästä poistamista koskevaa sääntelyä. Ihmiskaupan uhrin auttaminen olisi jatkossa vahvemmin sidottu uhriksi joutumisesta johtuviin auttamistoimien tarpeeseen kuin rikosprosessissa tehtyihin ratkaisuihin.

Maahanmuuttovirasto kannattaa esityksessä esitettyjä tavoitteita ja toimenpiteitä ihmiskaupan uhrin aseman parantamiseksi. Maahanmuuttoviraston rooliin ja toimivaltaan lupaviranomaisena ja ihmiskaupan uhrille myönnettävien oleskelulupien lupaharkintaan esitys ei tuo merkittäviä muutoksia.

Ihmiskaupan uhrin oleskeluluvan harkinta voi tulla Maahanmuuttovirastossa vireille joko erillisen ihmiskaupan uhrin lupahakemuksen johdosta, taikka kansainvälisen suojelun hakemuksen yhteydessä, jos turvapaikanhakijan asiassa havaitaan viitteitä ihmiskaupasta. Tällöin ihmiskaupan uhrin oleskeluluvan edellytyksiä arvioidaan viran puolesta. Jo nyt Maahanmuuttovirasto on voinut matalalla kynnyksellä esittää henkilöä auttamisjärjestelmään, jos henkilö on mahdollinen ihmiskaupan uhri ja auttamistoimien tarpeessa. Nyt esityksessä esitetty vastaanottolain auttamisjärjestelmään esityksen tekemistä koskevan 34§:n sanamuodon muutos tukee entisestään tätä tarkoitusta, kun termi ihmiskaupparikoksen uhri ehdotetaan muutettavaksi ihmiskaupan uhriksi.

Nykyisinkään myönteinen päätös auttamisjärjestelmään ottamisesta tai vastaanottolain 38 §:n mukainen varsinainen tunnistaminen eivät ohjaa Maahanmuuttoviraston päätöksentekoa, mutta päätös auttamisjärjestelmään ottamisesta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistaminen täytyy ottaa päätösharkinnassa huomioon ja poikkeava arvio tulee perustella. Poikkeavaan arvioon voivat johtaa esimerkiksi kertomuksen uskottavuuteen

liittyvät seikat ja näytönarviointi sekä toisaalta auttamisjärjestelmän päätöksenteon matalampi näyttökynnys. Tämä voi johtaa tilanteisiin, jossa henkilö on otettu auttamisjärjestelmään ja siinä yhteydessä tunnistettu virallisesti ihmiskaupan uhriksi, mutta Maahanmuuttovirasto ei kansainvälistä suojelua tai oleskelulupaa koskevassa päätöksessään katso näytetyksi, että henkilö on ihmiskaupan uhri. Kun kyse on nimenomaisesti vastaanottolain mukaisesta tunnistamisesta ja sen suorat oikeusvaikutukset liittyvät yksinomaan auttamistoimiin, eivätkä Maahanmuuttovirastossa tehtävään oleskelulupaharkintaan, ei prosessien erilainen näyttökynnys muodosta yksilön aseman kannalta ristiriitaa.

Mikäli vastaanottolain 38§ pykälä kumotaan, ei vastaanottolaissa jatkossa säädetä Maahanmuuttovirastosta varsinaisena tunnistavana viranomaisena, eikä näin ollen myöskään siitä, milloin Maahanmuuttovirasto saattaa loppuun Euroopan neuvoston yleissopimuksen 10 artiklassa tarkoitetun tunnistamisen. Maahanmuuttovirasto voi tästä huolimatta entiseen malliin edelleen tunnistaa omassa lupamenettelyssään ihmiskaupan uhreja ja luvan edellytysten täyttyessä myöntää oleskeluluvan ihmiskaupan uhrille, sekä esittää hakijaa auttamisjärjestelmään. Lisäksi Maahanmuuttovirasto toteaa, että hallituksen esityksessä ei ole tuotu esille sellaisia muutosesityksiä, jotka huomattavasti muuttaisivat Maahanmuuttoviraston lupaharkinnan yhteydessä tehtävän maastapoistamisharkinnan käytäntöjä.

Maahanmuuttovirasto toteaa, että esityksessä on ehdotettu tiedonsaantioikeuden kaventamista verrattuna nykyiseen. Oleskelulupaharkinnan näkökulmasta Maahanmuuttovirasto arvioi, että muun muassa hakijan haavoittuvuusarvion näkökulmasta on jatkossakin hyvin tärkeää, että Maahanmuuttovirastolla on esityksen mukaisesti lakiin perustuva välttämättömyyteen sidottu tiedonsaantioikeus, jotta hakijan oleskeluluvan edellytysten täyttymistä voidaan arvioida kaikki hakijan henkilökohtaiset seikat huomioiden.

Maahanmuuttovirasto on ollut mukana hallituksen esityksen valmistelussa niin lausunnoillaan kuin myös hallituksen esitystä edeltävässä työryhmytyöskentelyssä, eikä sillä tässä vaiheessa ole sellaisia huomiota esittää, joita ei olisi aikaisemmin valmistelun yhteydessä tuotu esille. Maahanmuuttovirasto kannattaa esitystä.

Ylijohtaja

Ilkka Haahtela

Erityisasiantuntija

Fanny Söderman

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä.
Maahanmuuttovirasto 17.11.2022 klo 12:29. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Jakelu

Eduskunnan hallintovaliokunta